

Павленко Сергій Олексійович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділення організації наукової роботи здобувачів вищої освіти відділу організації наукової діяльності Національної академії внутрішніх справ
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6108-9462>
pavlenko0212@gmail.com

Севрук Володимир Геннадійович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділення організації наукової роботи здобувачів вищої освіти відділу організації наукової діяльності Національної академії внутрішніх справ
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3444-9706>
vovasevruklev@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2025.3-4/69-81>

Окремі напрями удосконалення правового регулювання оперативно-розшукової протидії організованим злочинності правоохоронними органами України: досвід Сполучених Штатів Америки

У статті проаналізовано позитивний досвід США як держави з однією з найбільш ефективних систем правового регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинам, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними організаціями. З'ясовано, що Федеральне бюро розслідувань є суб'єктом, який у своїй діяльності поєднує функції розвідувальної (оперативно-розшукової тактики) та кримінально-процесуальної діяльності. Поєднання процесуальних та оперативно-розшукових функцій притаманне країнам з англосаксонською системою права. На підставі результатів аналізу найбільш значущих у контексті тематики дослідження законодавчих актів США та практики їх застосування сформульовано висновки про те, що законодавче забезпечення загальних положень організації і тактики оперативно-розшукової діяльності ФБР, на відміну від вітчизняного правового регулювання, бере свій початок із середини ХХ ст. й донині успішно вдосконалюється. Виокремлено основні положення законодавства США, що сприяли покращенню організації і тактики оперативно-розшукової діяльності ФБР та державної політики у сфері протидії злочинності загалом, а саме: – підстави, порядок і тактика проведення негласних дій (оперативно-розшукових заходів) з використанням оперативно-технічних засобів – Зведений закон про боротьбу зі злочинністю та безпечні вулиці («The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act») (1968); – положення, спрямовані на посилення протидії особам, які перебувають на найвищих рівнях злочинної ієрархії злочинних об'єднань, у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу (лідери, організатори злочинних об'єднань), – Закон «Про організації, що діють під впливом рекету й корупції», або закон РІКО (RICO Act) (1970). У контексті дослідження акцентовано увагу на окремих положеннях закону РІКО – «Теорія розслідувань злочинних підприємств» (Enterprise Theory of Investigation – ETI), які регулюють процес негласного здійснення підрозділами ФБР комплексних заходів щодо виявлення та документування латентних

злочинів, що вчиняються транснаціональною організованою злочинністю (у вітчизняній теорії оперативно-розшукової діяльності подібною формою оперативно-розшукової діяльності є оперативна розробка). Доведено, що специфічні особливості оперативно-розшукової тактики проведення секретних операцій у межах «Теорії розслідувань злочинних підприємств» (ЕТІ), подібно до вітчизняного правового регулювання оперативно-розшукової діяльності, визначено в підзаконних нормативно-правових актах у вигляді настанов, інструкцій і директив генерального прокурора. У зазначених актах деталізовано специфіку й особливості тактики (способи, тактичні прийоми) розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР. Причому вказані акти не є вичерпними, а містять положення рекомендаційного характеру, які можуть змінюватися й удосконалюватися залежно від специфіки протиправної діяльності організованої злочинності. На основі вивчення звітної інформації ФБР констатовано, що розроблення та застосування тактичних прийомів/способів, спрямованих на досягнення тактичної мети – припинення діяльності транснаціональних злочинних об'єднань і притягнення до кримінальної відповідальності організаторів (лідерів) та інших учасників злочинної спільноти, здійснюються з урахуванням такого фактора зміни методів злочинної діяльності, як стрімке освоєння та застосування транснаціональними злочинними об'єднаннями останніх інноваційно-технологічних досягнень науки й техніки тощо. На підставі аналізу іноземного досвіду обґрунтовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення організації і тактики оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: воєнний стан, організована, транснаціональна, злочинність, протидія, розслідування, виявлення, позитивний досвід, нормативно-правові акти, пропозиції, організація, тактика, стратегія, оперативно-розшукова діяльність

Протидія організованим групам та злочинним організаціям в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності. У звіті Управління ООН з наркотиків і злочинності (United Nations Office on Drugs and Crime, 2025) за 2025 рік зазначено, що організована злочинність у період воєнного стану зазнала суттєвої трансформації. Злочинні організації переорієнтували свою діяльність на виробництво та збут наркотичних засобів на внутрішньому ринку, при цьому масштаби кібер-шахрайства порівняно з довоєнним періодом зросли більш ніж утричі. Доступність вогнепальної зброї сприяла підвищенню ризиків незаконного обігу зброї та боєприпасів. Масове переміщення населення внаслідок війни зумовило зростання загроз торгівлі людьми та появу нових способів нелегальної міграції, зокрема переправлення через державний кордон чоловіків призовного віку.

Отже, нові виклики у сфері протидії організованій транснаціональній злочинності потребують системного підходу та ґрунтовного вивчення зарубіжного досвіду.

Аналіз іноземного досвіду на сьогодні є обов'язковим напрямом проведення

дисертаційних досліджень у будь-якій галузі науки (Лозинська, 2016, с. 2).

Запозичення позитивного досвіду, застосування окремих підходів або елементів є безумовно корисними, так як вивчення здобутків інших завжди збагачує власну діяльність, дає змогу скорегувати її, розкриває ще не використані можливості (Павленко, 2022, с. 323).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематиці протидії організованим злочинності з урахуванням іноземного досвіду присвячено низку наукових праць вітчизняних учених такі як В.Є. Боднар, Є.Ю. Бараш, В.О. Біляєв, В.І. Василичук, А.А. Вознюк, М.Л. Грібов, О.В. Кириченко, А.В. Мовчан, Д.М. Мірковець, С.В. Обшалов, М.А. Погорецький, О.О. Сухачов, О.С. Старенький, Р.А. Халілев, М.С. Цуцкірідзе, С.С. Чернявський, А.М. Черняк, Д.О. Шумейко та ін.

У статті також використано праці іноземних дослідників, у яких містяться окремі теоретичні положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення протидії найбільш поширеним і суспільно небезпечним видам злочинів, що

вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, зокрема А. Луїджи (A. Luigi), Ю. Вебер (Y. Weber), П. Кампана (P. Campana), Ж. Естевенс (J. Estevens), Г. Санчес (G. Sanchez), Д. Гринбаун (J. Greenbaum), А. Азад (A. Azad), С. Норвуд (S. Norwood), Л. Пуенте (L. Puente), М. Гемптон (M. Hampton), А. Сергі (A. Sergi), А. Лаворгна (A. Lavorgna) та ін.

У контексті цього дослідження особливу цінність становить досвід США як країни з найбільш ефективною системою правового регулювання діяльності (організації і тактики) правоохоронних органів щодо протидії злочинам, що вчиняються передусім транснаціональними організованими злочинними організаціями (про що зазначило 88% опитаних).

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження – розроблення пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері регулювання оперативно-розшукової діяльності з протидії організованим групам та злочинним організаціям на основі вивчення досвіду Сполучених Штатів Америки.

Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

1) здійснити історико-ретроспективний аналіз виникнення та становлення Федерального бюро розслідувань як одного з основних суб'єктів протидії організованим (транснаціональній) злочинності;

2) виокремити основні положення законодавства США, що сприяли покращенню організації і тактики оперативно-розшукової діяльності ФБР та державної політики у сфері протидії організованим (транснаціональній) злочинності загалом;

3) проаналізувати нормативно-правові акти у яких деталізовано специфіку й особливості організації і тактики (способи, тактичні прийоми) розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР;

4) на підставі аналізу досвіду США обґрунтовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення орга-

нізації і тактики оперативно-розшукової діяльності.

Матеріали та методи.

Під час підготовки цієї публікації було опрацьовано значний масив законодавчих актів США, зокрема Закон Манна («The Mann Act», 1910 р.), Закон Хобса («The Hobbs Act», 1946 р.), Зведений закон про боротьбу зі злочинністю та безпечні вулиці («The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act», 1968 р.), Закон «Про організації, що діють під впливом рекету й корупції» («RICO Act», 1970 р.), які визначають загальні положення організації і тактики розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності ФБР та містять основні засади дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина під час виконання завдань, пов'язаних із протидією організованим злочинності. Крім того, було проаналізовано підзаконні нормативно-правові акти (настанови, інструкції та директиви Генерального прокурора), що деталізують специфіку та особливості організації й тактики (способи, тактичні прийоми) розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР.

Для досягнення поставленої мети дослідження та з урахуванням визначених завдань у статті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечив всебічний аналіз проблеми, зокрема: *історико-правовий* – для дослідження етапів становлення ФБР, еволюції його функціонального призначення, повноважень і ролі в системі правоохоронних органів США, що здійснюють протидію організованим злочинності; *формально-юридичний метод* – для комплексного аналізу нормативно-правових актів, що сприяли вдосконаленню організаційно-тактичних засад оперативно-розшукової (розвідувальної) діяльності ФБР, а також формуванню й реалізації державної політики у сфері протидії організованим (транснаціональній) злочинності; *порівняльно-правовий метод* – для зіставлення

вітчизняного та американського досвіду у сфері протидії організованій злочинності; *моделювання* – для виокремлення найбільш ефективних елементів досвіду ФБР у сфері протидії організованій (транснаціональній) злочинності та їхньої імплементації з урахуванням національних особливостей вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу

Згідно з офіційною інформацією Уряду Сполучених Штатів (Transnational Organized Crime), на території США здійснюють злочинну діяльність найбільш впливові та потужні транснаціональні злочинні організації, такі як: Африканські транснаціональні злочинні організації; Балканські транснаціональні злочинні організації; Близькосхідні транснаціональні злочинні організації; Азіатські транснаціональні злочинні організації; Євразійські транснаціональні злочинні організації; Італійські транснаціональні злочинні організації (Коза Ностра, Сицилійська мафія, Ндрангета або Калабрійська мафія, Каморра, Сакра Корона Уніта) (Transnational Organized Crime).

Як свідчить аналіз наукової літератури, висока концентрація транснаціональних організованих злочинних об'єднань у США обумовлена передусім розвинутою економікою та фінансовою системою цієї країни.

З метою ефективної протидії транснаціональній організованій злочинності, у 2009 році за ініціативою Генерального прокурора США Еріка Холдера (Eric Holder) було створено Міжнародний центр розвідки та оперативної діяльності щодо протидії організованій злочинності (МОК – 2) (International Organized Crime Intelligence and Operations Center (IOC – 2)). До складу МОК – 2 входять такі суб'єкти: Федеральне бюро розслідувань (FBI); Міграційна та митна служба США (ICE); Управління боротьби з наркотиками (DEA); Служба внутрішніх доходів США (IRS); Бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї і вибухових речовин

(ATF); Секретна служба США (USSS); Поштова служба США (USPIS); Державний департамент США (USDS), Бюро дипломатичної безпеки (DS); Міністерство праці США, Офіс Генерального інспектора (DOL – OIG); Міністерство юстиції США (DOJ), відділ у кримінальних справах (Transnational Organized Crime). Окрім перелічених суб'єктів, до складу МОК – 2 входять також різноманітні консультанти, фінансові експерти та інші спеціалісти, які володіють знаннями у сфері протидії організованій злочинності (Attorney General Announces Center to fight International Organized Crime, 2009). Такі структури у США створюються для розслідування діяльності конкретних організованих угруповань (Севрук, 2022, с. 648).

Водночас, як зазначає К. Фінкля (K. Finklea), незважаючи на значну кількість правоохоронних органів, які виконують завдання із протидії транснаціональній організованій злочинності в США, основним суб'єктом у цій сфері є Федеральне бюро розслідувань (ФБР) (Finklea, 2010).

Підтвердженням цього аргументу є офіційні статистичні дані Уряду США (Uniform Crime Reporting Program), за результатами аналізу яких можна стверджувати, що ФБР є провідним суб'єктом протидії транснаціональним організованим злочинним організаціям, що становлять найбільшу загрозу національній безпеці США.

Основні засади діяльності ФБР передбачені Розділом 28 («Судова влада та судовий процес»), Частиною II («Міністерство юстиції»), Параграфом 33 («Федеральне бюро розслідувань») Кодексу Сполучених Штатів (The Code of Laws of the United States of America).

Зокрема, основними завданнями ФБР є захист прав та свобод громадян Сполучених Штатів і протидія різним видам злочинів (тероризм, корупція, кіберзлочинність тощо), що вчиняються транснаціональною організованою злочинністю. Загалом до юрисдикції ФБР

входять повноваження щодо розслідування понад 200 федеральних злочинів. Його девіз – бекронім англійської аббревіатури ФБР: «Вірність, відвага, чесність» (FBI – «Fidelity, Bravery, Integrity») (Federal Bureau of Investigation).

Крім того, згідно з офіційною інформацією (CIA vs. FBI) ФБР, будучи агентством Міністерства юстиції США, з одного боку, є слідчим органом, що здійснює розслідування федеральних злочинів, з іншого – підрозділом, який провадить розвідувальну (оперативно-розшукову) діяльність (розвідувальні (оперативно-розшукові) заходи).

З огляду на викладене вище, можна констатувати, що ФБР є суб'єктом, який у своїй діяльності поєднує функції розвідувальної (оперативно-розшукової) та кримінально-процесуальної діяльності. Поєднання процесуальних та оперативно-розшукових функцій є характерним для країн з англосаксонською (англо-американською) системою права.

У контексті цього дослідження значний інтерес становить правове регулювання розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР, що формувалося понад сотню років.

Бріана Хан Фокс (Bryanna Hahn Fox) у комплексному дослідженні «Федеральне бюро розслідувань (ФБР)» (2015), аналізуючи історичні етапи становлення та розвитку цього агентства, слушно зауважує, що ФБР із недостатньо фінансованого, недоукомплектованого та відносно невідомого агентства стало одним із найбільш ефективних та визнаних правоохоронних органів, які здійснюють протидію організованій злочинності у світі (Фокс, 2015).

Як свідчить ґрунтовний аналіз іноземних досліджень, становлення правового регулювання розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР відбувається ще на початку ХХ ст. – із видання наказу (Order) Генерального прокурора (Office of the Attorney General) Чарльза Дж. Бонапарта (Charles J. Bonaparte) від 26 липня

1908 року про створення Бюро розслідування (у майбутньому було перейменовано в Федеральне бюро розслідувань) (A Brief History). Водночас повноваження працівників агентства були обмежені та не регулювалися на законодавчому рівні.

Окремі дослідження (Richman, Seo, 2022) свідчать про те, що з прийняттям у 1910 році федерального Закону Манна (The Mann Act), на законодавчому рівні закріплено та розширено повноваження підрозділів ФБР, а також визначено завдання щодо здійснення ними протидії не лише злочинам загальнокримінальної, але й економічної (банківські злочини) спрямованості.

Загалом саме з цього періоду починається формування правового регулювання діяльності ФБР, зокрема й розвідувальної (оперативно-розшукової) тактики (способів, тактичних прийомів) застосування сил, засобів та методів під час протидії злочинності.

Серед значної кількості законодавчих актів у цій сфері розглянемо лише найбільш значущі, серед яких:

– Закон Хобса «The Hobbs Act» (1946 р.) – визначав пріоритетні напрями протидії підрозділами ФБР таким злочинам проти власності, як грабіж та вимагання (The Hobbs Act, 1946);

– Зведений закон про боротьбу зі злочинністю та безпечні вулиці «The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act» (1968 р.) – регламентував та визначав право працівників ФБР на здійснення запису і прослуховування телефонних розмов, а також установлення в приміщеннях мікрофонів, з метою викриття осіб, які вчинили або готують вчинення злочину. Згідно з положеннями закону таємне прослуховування за допомогою електронної апаратури здійснювалося щодо осіб, які підозрюються у готуванні тяжких або особливо тяжких злочинів. Слід наголосити, що з метою запобігання зловживанням, серед працівників правоохоронних органів такі негласні заходи могли здійснюватися правоохорон-

ними органами лише на підставі ордеру судді штату за клопотанням атторнея (прокурора) (The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act, 1968).

У процесі аналізу наукових праць окремих іноземних учених установлено, що закріплення таких повноважень за підрозділами ФБР не лише підвищило ефективність їх діяльності щодо пошуку та фіксації фактичних даних про протиправні діяння учасників злочинних об'єднань, але й спростило процес доказування їх вини у судовому провадженні.

З огляду на викладене вище, можемо констатувати, що з прийняттям Закону про боротьбу зі злочинністю та безпечні вулиці «The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act» (1968 р.), (The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act, 1968) було закладено правові основи формування тактики негласних дій (оперативно-розшукових заходів), з використанням оперативно-технічних засобів. Натомість у вітчизняному законодавстві право оперативних підрозділів здійснювати зняття інформації з каналів зв'язку було визначено лише в 1992 році Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (Закон України № 2549-ХІІ, 1992). До того часу такі заходи регулювалися виключно відомчими нормативно-правовими актами, що ставило під сумнів законність діяльності правоохоронних органів.

На особливу увагу в контексті дослідження заслуговує Закон «Про організації, що діють під впливом рекету й корупції», або закон РІКО (RICO Act), прийнятий 15 жовтня 1970 року у зв'язку з масштабним зростанням транснаціональної організованої злочинності та поширенням її впливу на органи законодавчої, виконавчої та судової влади у США (RICO Act, 1970).

У законі РІКО зокрема визначено поняття організованої злочинності та найбільш поширені види злочинів (вбивства на замовлення, викрадення людей, торгівля наркотиками, «хабарництво» (одер-

жання неправомірної вигоди тощо), що вчиняються організованими злочинними об'єднаннями.

Загалом численні дослідження іноземних фахівців (Bonney, 1993; Koppel, 2011; Bowling, 2015; Abadinsky, 2003) доводять, що прийняття цього закону стало одним із найважливіших напрямів удосконалення державної політики США у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності.

Характерною особливістю закону РІКО є те, що його окремі положення спрямовані на підвищення ефективності протидії особам, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу (лідери, організатори злочинних об'єднань).

Зокрема, Х. Абадінський (H. Abadinsky), аналізуючи норми цього закону, виокремлює такі його основні положення, що сприяли підвищенню ефективності протидії підрозділами ФБР особам, які перебувають на найвищих рівнях злочинної ієрархії злочинних об'єднань:

- суттєве посилення кримінальної відповідальності за створення злочинного об'єднання та керівництво таким об'єднанням;

- звільнення від кримінальної відповідальності учасників (крім лідера/організатора) злочинного об'єднання, які активно сприяють розкриттю злочинної діяльності (Abadinsky, 2014).

Натомість в Україні подібні норми були визначені лише у 2020 році в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (Закон України № 671-ІХ, 2020).

Про позитивну оцінку внесення таких змін свідчать, зокрема, результати опитування слідчих та оперативних працівників, які вважають, що удосконалення механізму притягнення до кримінальної відповідальності осіб, віднесених до категорії «вор в законі», а також інших суб'єктів підвищеного злочинного впливу значно сприятиме підвищенню ефек-

тивності протидії організованій (транснаціональній) злочинності (про що зазначило 74% (71%) опитаних) (Павленко, 2022, с. 491).

Крім того, в Законі РІКО закладено основи щодо забезпечення безпеки свідків (Програма щодо захисту свідків (1982), Закони «Про захист жертв і свідків злочинів» (1982), «Про реформу системи забезпечення безпеки свідків» (1984) (United States Federal Witness Protection Program).

Водночас особливий інтерес у контексті цього дослідження викликають окремі положення закону РІКО – «Теорія розслідувань злочинних підприємств» (Enterprise Theory of Investigation – ETI), які регулюють процес негласного здійснення підрозділами ФБР комплексних заходів щодо виявлення та документування замаскованих (прихованих), латентних злочинів, що вчиняються транснаціональною організованою злочинністю (у вітчизняній теорії оперативно-розшукової діяльності подібно форми оперативно-розшукової діяльності – оперативна розробка).

Загальні положення теорії розслідувань злочинних підприємств (ETI) визначають два основні етапи такого розслідування (Finklea, 2010):

1) виявлення злочинної організації з метою припинення її злочинної діяльності;

2) виявлення фінансових активів (засобів) злочинної організації з метою їх конфіскації. Як слушно зазначає Генеральний прокурор США Джефферсон Б. Сешнс III (Jefferson B. Sessions III) у розпорядженні від 2017 року № 3946, «конфіскація активів є одним із найефективніших інструментів для правоохоронних органів щодо зменшення рівня організованої злочинності» (Order № 3946, 2017).

При цьому варто зауважити, що специфічні особливості розвідувальної (оперативно-розшукової) тактики проведення секретних операцій у рамках «Теорії розслідувань злочинних підпри-

емств» (ETI) подібно до вітчизняного правового регулювання оперативно-розшукової діяльності, визначаються підзаконними нормативно-правовими актами у вигляді настанов, інструкцій та директив Генерального прокурора.

До прикладу, оприлюднена у загальному доступі Керівна настанова Генерального прокурора щодо проведення секретних операцій підрозділами ФБР від 13 листопада 1992 р. (Архіви Міністерства юстиції США) (The United States Department of Justice Archives) складається з таких основних розділів:

– загальні положення – визначено терміни та поняття, що вживаються в цій настанові, зокрема такі як: «діяльність під прикриттям», «операція під прикриттям», «співробітник під прикриттям»;

– порядок проведення секретних операцій – передбачено етапи та критерії відбору кандидатів для негласної співпраці під час проведення секретної операції; проведення інструктажу негласним працівникам (доведення необхідної інформації для успішного виконання визначених завдань); встановлено строки проведення секретної операції тощо;

– правовий статус працівника (агента) ФБР, який залучений до секретної операції – визначено права негласного працівника (вивчення структури злочинного об'єднання, збір, пошук та фіксація інформації, що може виявити нові факти та слугуватиме доказовою базою у суді), встановлено обов'язки щодо додержання основоположних принципів правоохоронної діяльності – верховенства права та законності (заборона вчиняти особисто та брати участь у злочинах, здобувати докази в незаконний спосіб тощо);

– нагляд і контроль за проведенням секретної операції – визначено функції Генерального прокурора, який здійснює нагляд та контроль за проведенням секретної операції.

Підсумовуючи зазначене та узагальнюючи результати дослідження іноземної літератури (Bruce, 2001; Dragojlović, Filipović, 2022; Gletty, 2006),

можна стверджувати, що розглянуті вище законодавчі акти США визначають загальні положення, що стосуються організації і тактики розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності ФБР, та містять основні засади дотримання конституційних прав та свобод людини і громадянина під час виконання завдань, пов'язаних із протидією організованої злочинності.

Натомість підзаконні нормативно-правові акти (настанови, інструкції та директиви Генерального прокурора) деталізують специфіку та особливості тактики (способи, тактичні прийоми) розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР. При цьому вказані акти не є вичерпними, а містять положення орієнтуючого (рекомендаційного) характеру, які можуть змінюватися та удосконалюватися залежно від розвитку протиправної діяльності організованої злочинності.

Зокрема аналіз звітної інформації ФБР свідчить про те, що розроблення та застосування тактичних прийомів/способів, спрямованих на досягнення тактичної мети (кінцевого очікуваного результату) – припинення діяльності транснаціональних злочинних об'єднань і притягнення до кримінальної відповідальності організаторів (лідерів) та інших учасників злочинної спільноти, здійснюються з урахуванням такого фактору зміни методів злочинної діяльності, як стрімке освоєння та застосування транснаціональними злочинними об'єднаннями останніх інноваційно-технологічних досягнень науки і техніки тощо.

С. Дуайт (Dwight C.), С. Ральф (S. Ralph), Ф. Салерно (F. Salerno), узагальнивши нормативно-правові акти, що регулюють проведення секретної операції, виокремлюють такі основні (загальні) тактичні прийоми, що сприяють досягненню кінцевого очікуваного результату (тактичної мети) – припинення злочинної діяльності транснаціональних злочинних організацій та притягнення

їх учасників до кримінальної відповідальності: загострення (розпалювання) внутрішніх суперечностей між членами злочинного об'єднання; спонукання осіб, які замислюють вчинення злочину, до відмови від участі у злочинній діяльності злочинного об'єднання; залучення учасників злочинного об'єднання до негласного співробітництва з ФБР (Dwight, Ralph, Salerno, 1970).

Водночас у звіті Управління ООН з наркотиків і злочинності (United Nations Office on Drugs and Crime) зазначено, що досягнення тактичної мети можливе за умови вироблення і вирішення ефективних стратегічних завдань. Як відзначається у документі, стратегії слугують для удосконалення тактики, а також можуть бути основою для більш дієвих заходів у відповідь, які можуть використовувати різні інструменти, тактики і методи для досягнення певних цілей (United Nations Office on Drugs and Crime).

З метою удосконалення тактики розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності підрозділів ФБР, постійно впроваджують стратегічні напрями розвідувальної діяльності, зокрема Національна розвідувальна Стратегія Сполучених Штатів Америки (The National Intelligence Strategy of the United States of America, 2019), Стратегічні плани Федерального бюро розслідувань (Federal Bureau of Investigation Strategic Plan, 2004–2009) тощо.

З урахуванням іноземного досвіду, на нашу думку, для вирішення системних правових проблем організації і тактики оперативно-розшукової діяльності, необхідно формувати та втілювати стратегію оперативно-розшукової діяльності.

З огляду на викладене вище, можна констатувати, що надзвичайно важливим кроком у процесі формування оперативно-розшукової стратегії стане ухвалення принципово нового нормативно-правового акта, який регулюватиме організацію і тактику оперативно-розшукової діяльності. Слушною є думка окремих

учених про необхідність прийняття оперативно-розшукового кодексу, який би став результатом систематизації норм узагальненого Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»; норм, що визначають статус оперативних підрозділів кримінальної поліції; положень відомчих нормативних актів, що регламентують організацію і тактику ОРД відповідних оперативних підрозділів (Біляєв, 2003).

Висновки і перспективи подальших досліджень

На підставі аналізу іноземного досвіду діяльності Федерального бюро розслідування США встановлено, що розроблення та застосування тактичних прийомів/способів, спрямованих на досягнення тактичної мети – припинення діяльності транснаціональних злочинних об'єднань і притягнення до кримінальної відповідальності організаторів

(лідерів) та інших учасників злочинної спільноти, здійснюються з урахуванням такого фактора зміни методів злочинної діяльності, як стрімке освоєння та застосування транснаціональними злочинними об'єднаннями останніх інноваційно-технологічних досягнень науки й техніки тощо.

З метою підвищення ефективності протидії організованій злочинності підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, на підставі аналізу іноземного досвіду подальшого розроблення та наукового обґрунтування набувають пропозиції й рекомендації щодо стратегічних напрямів удосконалення організації та тактики оперативно-розшукової діяльності.

Подяки

Немає

Конфлікт інтересів

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Біляєв В. О. Правові проблеми пошуку оперативної інформації. *Науковий вісник Юридичної академії МВС України*. 2003. № 1. С. 55–61.
- Лозинська І. О. Аналіз та адаптація зарубіжного досвіду як напрям удосконалення системи державного управління. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2016. Вип. 2 (16). С. 1–10. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02\(16\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/6.pdf).
- Ноздрін Д. О. Деякі проблеми нормативно-правового регулювання протидії підрозділів карного розшуку злочинам у сфері незаконного обігу синтетичних наркотичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського юридичного інституту*. 2013. С. 155.
- Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 624 с.
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: Закон України від 4 черв. 2020 р. № 671-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 42. Ст. 343.
- Про внесення змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: Закон України від 7 лип. 1992 р. № 2549-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2549-12#Text>.
- Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
- A Brief History. The Nation Calls, 1908–1923. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/history/brief-history>.
- Abadinsky H. (2014) History of Organized Crime in the United States. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* / In: G. Bruinsma, D. Weisburd (eds). Springer New York: NY, DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_624.
- Attorney General Announces Center to fight International Organized Crime. *Department of Justice*. May 29, 2009. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-announces-center-fight-international-organized-crime>.
- Bonney L. (1993). The Prosecution of Sophisticated Urban Street Gangs: A proper Application of RICO. *Catholic University Law Review*. Vol. 42. Issue 3. P. 579–613. URL: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1699&context=lawreview/>.

- Bruce G. (2001). *Effective methods to combat transnational organized crime in criminal justice processes*. URL: https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No58/No58_08VE_Ohr.pdf.
- Bryanna Hahn Fox (2015). *Federal Bureau of Investigation (FBI)*. Wiley Online Library. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118519639.wbecpx128>.
- CIA vs. FBI. URL: https://www.diffen.com/difference/CIA_vs_FBI; Federal Bureau of Investigation United States government agency. URL: <https://www.britannica.com/topic/Federal-Bureau-of-Investigation>.
- Daniel C. Richman & Sarah Seo (2022). *How Federalism Built the FBI, Sustained Local Police, and Left Out the States*, 17 STAN. J. C. R. & C. L. 421. https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/2718.
- Donald Bowling (2015). DOI: 10.13140/RG.2.2.18213.29929.
- Dragojlović J., Filipović N.(2022). *Undercover Investigator in Legislation of the United States and the United Kingdom. Kultura Polisa*. No. 19 (1). P. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.1r.4df>.
- Dwight C. Smith, Ralph F. Salerno (1970). *The Use of Strategies in Organized Crime Control. Journal of Criminal Law and Criminology*. Vol. 61. Issue 1. P. 101–111. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5643&context=jclc>.
- Federal Bureau of Investigation Strategic Plan 2004–2009. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/federal-bureau-investigation-strategic-plan-2004-2009>.
- Federal Bureau of Investigation URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>.
- Finklea K. M. (2010) *Organized Crime in the United States: Trends and Issues for Congress*. Congressional Research Service. URL: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40525.pdf>.
- Gletty D. (2006) *Informants, Operatives and Agents: What Are The Differences?* URL: <http://davidgletty.blogspot.com/p/informantsoperatives-and-agents-what.html>.
- Jefferson B. Sessions III. Order No. 3946–2017 Federal Forfeiture of Property Seized by state and Local Law Enforcement Agencies. URL: <https://www.justice.gov/file/982611/download>.
- Koppel N. (2011). *They Call It RICO, and It Is Sweeping. The Wall Street Journal*.
- Mueller R. S. *Director, FBI Federal Bureau of Investigation Before the House of Representatives Committee on Appropriations, Subcommittee on the Departments of Commerce, Justice, and State, the Judiciary and Related Agencies Washington DC*. URL: <https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/progress-report-on-the-reorganization-and-refocus-of-the-fbi>.
- Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Omnibus_Crime_Control_and_Safe_Streets_Act_of_1968#FBI_expansion.
- Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act.
- Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%A0%D1%96%D0%BA%D0%BE.
- See Howard Abadinsky (2003). *Organized Crime, 7th ed. Belmont, CA: Wadsworth*.
- The Code of Laws of the United States of America. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Code.
- The National Intelligence Strategy of the United States of America 2019. URL: https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2019.pdf.
- The United States Department of Justice Archives. 9–131.000 – THE HOBBS ACT – 18 U.S.C. § 1951. URL: <https://www.justice.gov/archives/usam/archives/usam-9-131000-hobbs-act-18-usc-1951>.
- The United states Department of Justice Archives. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.justice.gov/archives/ag/undercover-and-sensitive-operations-unit-attorney-generals-guidelines-fbi-undercover-operations>.
- Transnational Organized Crime. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/organized-crime>.
- Uniform Crime Reporting Program. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/services/cjis/ucr>.
- United Nations Office on Drugs and Crime. Organized Crime Strategy Toolkit for Developing High-impact Strategies. UNITED NATIONS New York, 2025. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_B1_Key_findings.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime. Organized Crime Strategy Toolkit for Developing High-impact Strategies. UNITED NATIONS Vienna, 2021. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/pdf/Strategies/OC_Strategy_Toolkit_Ebook.pdf.

REFERENCES

- Bilyaev V.O. (2003) Legal problems of searching for operational information. Scientific Bulletin of the Law Academy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. No. 1. pp. 55–61.
- Lozynska I. O. (2016) Analysis and adaptation of foreign experience as a direction for improving the public administration system. Public administration: theory and practice. Issue 2 (16). Pp. 1–10. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02\(16\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/6.pdf).

Nozdrin D.O. (2013) Some problems of regulatory and legal regulation of counteraction of criminal investigation units to crimes in the sphere of illegal trafficking of synthetic narcotic drugs. Scientific Bulletin of the Uzhgorod Law Institute. P. 155.

Pavlenko S. O. (2022) Fundamentals of operational-search tactics: monograph. Kyiv: Lyudmila Publishing House. 624 p.

On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Liability for Crimes Committed by a Criminal Community: Law of Ukraine of June 4, 2020 No. 671-IX. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2020. No. 42. Art. 343.

On Amendments to the Law of Ukraine «On Operational and Investigative Activities»: Law of Ukraine of July 7, 1992 No. 2549-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2549-12#Text>.

Sevruk V.G. (2022) Counteraction to crimes committed by organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis: theory and practice: monograph. Kyiv: Lyudmila Publishing House. 1092 p.

A Brief History. The Nation Calls, 1908–1923. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/history/brief-history>.

Abadinsky H. (2014) History of Organized Crime in the United States. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* / In: G. Bruinsma, D. Weisburd (eds). Springer New York: NY, DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_624.

Attorney General Announces Center to fight International Organized Crime. *Department of Justice*. May 29, 2009. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-announces-center-fight-international-organized-crime>.

Bonney L. (1993). The Prosecution of Sophisticated Urban Street Gangs: A proper Application of RICO. *Catholic University Law Review*. Vol. 42. Issue 3. P. 579–613. URL: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1699&context=lawreview/>.

Bruce G. (2001). *Effective methods to combat transnational organized crime in criminal justice processes*. URL: https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No58/No58_08VE_Ohr.pdf.

Bryanna Hahn Fox (2015). *Federal Bureau of Investigation (FBI)*. *Wiley Online Library*. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118519639.wbecpx128>.

CIA vs. FBI. URL: https://www.diffen.com/difference/CIA_vs_FBI; Federal Bureau of Investigation United States government agency. URL: <https://www.britannica.com/topic/Federal-Bureau-of-Investigation>.

Daniel C. Richman & Sarah Seo (2022). *How Federalism Built the FBI, Sustained Local Police, and Left Out the States*, 17 STAN. J. C. R. & C. L. 421. https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/2718.

Donald Bowling (2015). DOI: 10.13140/RG.2.2.18213.29929.

Dragojlović J., Filipović N.(2022). *Undercover Investigator in Legislation of the United States and the United Kingdom. Kultura Polisa*. No. 19 (1). P. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.1r.4df>.

Dwight C. Smith, Ralph F. Salerno (1970). *The Use of Strategies in Organized Crime Control*. *Journal of Criminal Law and Criminology*. Vol. 61. Issue 1. P. 101–111. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5643&context=jclc>.

Federal Bureau of Investigation Strategic Plan 2004–2009. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/federal-bureau-investigation-strategic-plan-2004-2009>.

Federal Bureau of Investigation URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>.

Finklea K. M. (2010) *Organized Crime in the United States: Trends and Issues for Congress*. *Congressional Research Service*. URL: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40525.pdf>.

Gletty D. (2006) *Informants, Operatives and Agents: What Are The Differences?* URL: <http://davidgletty.blogspot.com/p/informantsoperatives-and-agents-what.html>.

Jefferson B. Sessions III. Order No. 3946–2017 Federal Forfeiture of Property Seized by st a te and Local Law Enforcement Agencies. URL: <https://www.justice.gov/file/982611/download>.

Koppel N. (2011). *They Call It RICO, and It Is Sweeping*. *The Wall Street Journal*.

Mueller R. S. *Director, FBI Federal Bureau of Investigation Before the House of Representatives Committee on Appropriations, Subcommittee on the Departments of Commerce, Justice, and State, the Judiciary and Related Agencies Washington DC*. URL: <https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/progress-report-on-the-reorganization-and-refocus-of-the-fbi>.

Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Omnibus_Crime_Control_and_Safe_Streets_Act_of_1968#FBI_expansion.

Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act.

Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%A0%D1%96%D0%BA%D0%BE.

See Howard Abadinsky (2003). *Organized Crime, 7th ed. Belmont, CA: Wadsworth*.

The Code of Laws of the United States of America. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Code.

The National Intelligence Strategy of the United States of America 2019. URL: https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2019.pdf.

The United States Department of Justice Archives. 9–131.000 – THE HOBBS ACT – 18 U.S.C. § 1951. URL: <https://www.justice.gov/archives/usam/archives/usam-9-131000-hobbs-act-18-usc-1951>.

The United States Department of Justice Archives. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.justice.gov/archives/ag/undercover-and-sensitive-operations-unit-attorney-generals-guidelines-fbi-undercover-operations>.

Transnational Organized Crime. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/organized-crime>.

Uniform Crime Reporting Program. *An official website of the United States government*. URL: <https://www.fbi.gov/services/cjis/ucr>.

United Nations Office on Drugs and Crime. Organized Crime Strategy Toolkit for Developing High-impact Strategies. UNITED NATIONS New York, 2025. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2025/WDR25_B1_Key_findings.pdf.

United Nations Office on Drugs and Crime. Organized Crime Strategy Toolkit for Developing High-impact Strategies. UNITED NATIONS Vienna, 2021. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/pdf/Strategies/OC_Strategy_Toolkit_Ebook.pdf.

UDC343.9. 359(477)

Pavlenko Serhii Oleksiyovych – Doctor of Law, Professor,
Leading Research Fellow of the Division for Organizing Research Work
of Higher Education Applicants of the Department for Organizing Scientific Activity
of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID ID0000–0002–6108–9462
pavlenko0212@gmail.com

Sevruk Volodymyr Gennadievich – Doctor of Law, Professor,
Leading Research Fellow of the Division for Organizing Research Work
of Higher Education Applicants of the Department for Organizing Scientific Activity
of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-3444-9706
vovasevruklev@gmail.com

SPECIFIC DIRECTIONS OF IMPROVING LEGAL REGULATION OF OPERATIONAL AND INVESTIGATIVE ACTIONS TO COUNTER ORGANIZED CRIME BY LAW ENFORCEMENT BODIES OF UKRAINE: THE EXPERIENCE OF THE UNITED STATES OF AMERICA

The article analyzes the positive experience of the USA as a state with one of the most effective systems of legal regulation of law enforcement activities in the field of combating crimes committed by transnational organized criminal organizations. It is found that the Federal Bureau of Investigation is an entity that combines the functions of intelligence (operational and investigative tactics) and criminal procedural activities in its activities. The combination of procedural and operational and investigative functions is inherent in countries with the Anglo-Saxon legal system. Based on the results of the analysis of the most significant in the context of the research topic of the US legislative acts and the practice of their application, the conclusion is formulated that the legislative support of the general provisions of the organization and tactics of operational and investigative activities of the FBI, in contrast to domestic legal regulation, originates from the middle of the twentieth century and is still being successfully improved. The main provisions of US legislation that contributed to the improvement of the organization and tactics of the FBI's operational and investigative activities and state policy in the

field of combating crime in general are highlighted, namely: – the grounds, procedure and tactics of conducting covert actions (operational and investigative measures) using operational and technical means – The Omnibus Crime Control and Safe Streets Act (1968); – provisions aimed at strengthening the counteraction to persons who are at the highest levels of the criminal hierarchy of criminal organizations, in the status of a subject of increased criminal influence (leaders, organizers of criminal organizations), – The Act «On Organizations Operating Under the Influence of Racketeering and Corruption,» or the RICO Act (1970). In the context of the study, attention is focused on certain provisions of the RIKO law – «Enterprise Theory of Investigation – ETI», which regulate the process of covert implementation by FBI units of complex measures to detect and document latent crimes committed by transnational organized crime (in the domestic theory of operational and investigative activity, a similar form of operational and investigative activity is operational development). It is proven that the specific features of operational and investigative tactics for conducting secret operations within the framework of the «Theory of Investigation of Criminal Enterprises» (ETI), similar to the domestic legal regulation of operational and investigative activity, are defined in subordinate regulatory legal acts in the form of guidelines, instructions and directives of the Prosecutor General. The specified acts detail the specifics and features of tactics (methods, tactical techniques) of intelligence (operational and investigative) activities of FBI units. Moreover, the above acts are not exhaustive, but contain provisions of a recommendatory nature, which may change and be improved depending on the specifics of the illegal activities of organized crime. Based on the study of the FBI reporting information, it was stated that the development and application of tactical techniques/methods aimed at achieving the tactical goal of terminating the activities of transnational criminal organizations and bringing to criminal liability the organizers (leaders) and other participants of the criminal community, are carried out taking into account such a factor as changes in the methods of criminal activity, as the rapid development and application by transnational criminal organizations of the latest innovative and technological achievements of science and technology, etc. Based on the analysis of foreign experience, proposals and recommendations aimed at improving the organization and tactics of operational and investigative activities are substantiated.

Keywords: martial law, organized, transnational, crime, counteraction, investigation, detection, positive experience, regulatory and legal acts, proposals, organization, tactics, strategy, operational and investigative activities